

Polyphon – hracia skrinka (H-3210, H-3212, H-7814)

Polyphon so záznamom hudby na 12-skľadbovom mosadznom valčeku

Prvé pokusy o zachytenie a spätnú reprodukciu hudby a spevu sú známe veľmi dávno. V 18. a 19. storočí sú známe hlavne pokusy o zostrojenie hovoriacich strojov, z ktorých boli niektoré nazvané fonografmi. Pokusy so zaznamenávaním zvukov robil Thomas Young v roku 1806, ktorý zachytával rezonanciu vidiel do voskového valca. Francúzsky maliar Léon Scott de Martinville v roku 1857 skonštruoval fononautograf, kde na stred kmitajúcej membrány namontoval ako ceruzku svinskú štetinku, ktorá na papier navinutý na valci začiernenom sadzami nakreslila zvukové kmity. Záznam sa ešte nedal prehrať. Prelom vo vývoji nastal po objavení fonografu Edisonom. Po jeho predstavení vedeckej verejnosti koncom 19. storočia a potom hlavne v 20. storočí sa rozvoj nahrávacích a reprodukčných zariadení sa posunul značne dopredu. Záznam zvuku pri všetkých nahrávacích prístrojoch využíva princíp premeny zvuku na elektrický signál, ktorý sa zaznamenáva a späťne premieňa na zvuk. Dnes už v našich zemepisných šírkach vari niet domácností, ktorá by nevlastnila niektoré z takýchto zariadení, ktoré v nej spríjemňujú život hudbou.

V roku 1877, keď Thomas Edison vynášiel prvý funkčný stroj na záznam zvuku, zároveň továrnik Paul Ehrlich v Lipsku-Gohlise zostrojil hrací stroj reproduktujúci skladby z perforovaných kotúčov. Na rovnakom princípe zhotovil viacero mechanických hudobných nástrojov. Zvuk je v nich zaznamenaný na otáčajúcich sa kovových kotúčoch s otvormi vyrazenými v radiálnych pásoch. Každý note prislúcha jeden otvor. Výška tónu je daná vzdialenosťou otvoru od stredu kotúča. Do otvorov zaberajú kolíky, ktoré rozkmitajú upnuté jazýčky z oceleového plechu s rôznou dĺžkou, od ktorej závisí výška tónu. Ak je na jednej radiálnej línii viac otvorov, prístroj hrá polyfónne, teda viachlasne s melodickou a rytmickou

samostatnosťou niekoľkých samostatných hlasov. Aj názov niektorých takýchto hracích skriniek je Polyphon.

V zbierkach múzea sú polyphony tri. Dva na vymeniteľné kovové platne sú výrobky firmy Braunbauer et Sofin vo Viedni z konca 19. storočia. Polyphon, ktorý je predmetom mesiaca, má záznam hudby na mosadznom valčeku, obsahujúcom dvanásť skladieb. Vyberať ich možno spúšťačom a voličom skladieb podľa zoznamu na vnútornej strane dvierok. Hnacie pružinové zariadenie po natihnutí páčkou otáča valec s ocelovými ihličkami, ktoré vychylujú zúbky ocelevej platničky, pri čom vydáva žiadaný tón. Prístroj má dvojkřídlový stabilizátor otáčok. Umiestnený je za sklom v drevenej skrinke, ktorej zdvíhacie dvierka sú zdobené intarziou.

Polyphony sú nielen pôsobivé technické hračky svojej doby, ale tiež estetické bytové doplnky.

Polyphony z historického fondu pri prezentácii Na počiatku bol fonograf

Zostavila: Mgr. Jaroslava Kupčoková